

ANÀLISI LOCAL I HISTÒRIA COMARCAL

LA RIBERA DEL XÚQUER (SS XIV-XX)

R.H. 335A
D: 5464

XXXII/6-29
5849

ANÀLISI LOCAL I HISTÒRIA COMARCAL

LA RIBERA DEL XÚQUER (SS XIV-XX)

HISTÒRIA LOCAL / 4-DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

ANÀLISI LOCAL I HISTÒRIA COMARCAL

LA RIBERA DEL XÚQUER (SEGLES XIV-XX)

Selecció de ponències i comunicacions
presentades a la II i III Assemblea d'Història de la Ribera
(Algemesi, 1981 / Carcaixent, 1983)

Josepa CORTÈS

LES ACTES DEL MUSTASSAF DE SUECA (1571-1578)

COM la resta dels oficis de l'organització municipal valenciana durant l'època foral, la figura del *mustassaf* ha estat abordada tradicionalment per la historiografia valenciana des d'una perspectiva institucional i jurídica, atenta a la definició i reglamentació de les seues competències particulars, sancionades pels furs i privilegis reials, i a la seua articulació amb les altres instàncies del poder local. El fet que, en alguns casos, les disposicions legals que regulaven la seua actuació, estatuïdes genèricament als Furs de València¹, fossen desenvolupades i completades localment per ordinacions municipals i recopilades conjuntament en els anomenats *Llibres del Mustassaf*, ha permès un millor coneixement d'aquesta institució, gràcies a la publicació i estudi dels manuscrits conservats. El de la ciutat de València, donat a conèixer inicialment per Almela i Vives², va ser editat per Sevillano Colom precedit d'un exhaustiu estudi sobre els orígens del *mustassaf* i la seua actuació en el marc urbà de la València medieval³,

---

1 Els diferents furs i privilegis promulgats sobre la figura del *mustassaf* apareixen agrupats en el títol X, «Del officio del *mustaçaf* y dels pesos y mesures», de la compilació temàtica de P.J. TARAÇONA: *Institucions dels Furs y Privilegis del regne de València eb sumari repertori de aquells*. València, 1580, pp. 56-64. Cfr. també GINART, N.B.: *Repertori general y breu sumari per orde alphabètic de totes les matèries dels Furs de València, fins les Corts del any 1604 inclusive, y dels Privilegis de dita ciutat y regne*. València, 1608.

2 ALMELA I VIVES, F.: «El *Libre del Mustaçaf* y la vida en la ciudad de Valencia a mediados del siglo XVI», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura (B.S.C.C.)*, XXV (1949) pp. 1-24.

3 SEVILLANO COLOM, F.: *Valencia urbana medieval a través del oficio de Mustaçaf*. València, 1957. Anteriorment, el mateix Sevillano va publicar un article on comparava les competències del *mustassaf* a les ciutats de la Corona d'Aragó i establia que el de la ciutat de València havia estat el model en la creació dels de Barcelona i Mallorca. Cf. «De la institució del *mustaçaf* de Barcelona, Mallorca y Valencia», *Anuario de Historia del Derecho Español*, XXIII (1953) pp. 525-538.

mentre que el de Castelló era publicat per Roca Traver⁴. La publicació del *Llibre de Mallorca* per Antoni Pons i la dels d'algunes ciutats i viles del Principat completava una àmplia panoràmica documental per al conjunt de les terres catalanes⁵.

Això no obstant, el caràcter normatiu d'aquests textos, elaborats pels respectius consells locals com a reglament orgànic d'aquest càrrec municipal, imprimí des del principi una orientació bàsicament institucionalista a l'estudi del mustassaf, que incidia especialment en la seua naturalesa i atribucions, el sistema d'elecció i les fórmules de jurament, i l'abast de les seues competències i obligacions, però que no arribava a penetrar en la pràctica quotidiana de l'ofici, la seua activitat processal o les implicacions socials de la seua actuació, de manera que la seua fesomia jurídica, teòrica, s'imposava sobre la seua dimensió històrica, empírica. I, d'altra banda, la localització preferentment urbana de la majoria dels *Llibres* conservats, així com l'atenció preeminent al mustassaf de la capital del regne en el desenvolupament legislatiu dels Furs, han magnificat la seua vessant ciutadana, vinculada al creixement urbanístic i mercantil, insistint en les seues funcions d'inspecció i vigilància dels pesos, mesures, preu i qualitat de les mercaderies⁶, en detriment de la seua presència i significació al món rural, on la seua actuació s'ajustava a una altra dinàmica econòmica, dominada pel cicle agrari.

El mustassaf en el món rural

La naturalesa peculiar d'aquest ofici en un context rural ha estat assenyalada més recentment per Francesc Giner, en exami-

⁴ ROCA TRAVER, F.A.: *El Mustaçaf de Castellón y el «Libre de la Mustaçaffia»*. Castelló de la Plana, 1973. Una primera edició d'aquest text i pel mateix autor va ser publicada al núm. XXVIII del *B.S.C.C.*, de l'any 1952.

⁵ PONS, A.: *Libre del Mustaçaf de Mallorca*. Mallorca, 1949; CASTELLA I RAICH, G.: *Libre de la mostaçaferia: ordinacions de la vila d'Igualada, segles XIV-XVI*. Igualada, 1954; GARCIA, A.: «El llibre del mostaçaf de Vich», *Ausa*, 2 (Vic, 1955-56) pp. 18-24; SOBERANAS, A.J.: *Libre del mostassaf d'Eivisa*. Madrid, 1977.

⁶ Més recentment, l'estudi s'ha ampliat també a algunes atribucions del mustassaf de la ciutat de València que havien estat descurades, com la sanitat i la higiene pública. Cfr. SALAVERT FABIANI, V. LI.: «Notes sobre la sanitat municipal a la València dels segles XVI i XVII: les competències del mustassaf en matèria de mercats i conservació dels carrers», *Afers*, 5-6 (1987), pp. 223-271.

nar les competències en matèria agrícola que tenia el mustassaf de Cullera⁷; i estudiada exhaustivament, per al conjunt de la Ribera, per Vicent Josep Escartí en la seua introducció a l'edició del *Libre del Mustassaf d'Albalat*⁸. Com en els casos anteriors, la documentació exhumada en aquests estudis és de caràcter preceptiu —provisions o edictes, en el cas de Cullera, i ordenances municipals, en el d'Albalat—, que ens ilustra sobre les atribucions del càrrec i les normes que regulaven el seu exercici, però que no ens permet transcendir la seua imatge teòrica i aproximar-nos a la seua praxi real, a la seua actuació concreta en l'esfera de la vida quotidiana.

Probablement, l'absència generalitzada de documentació relativa a l'actuació processal diària del mustassaf es pot explicar pel caràcter sumari de les seues decisions i la seua circumscripció a l'àmbit de l'oralitat, prescrita explícitament per la legislació foral:

quod mustaçafus summarie et de plano, non recepta in scriptis petitione nec responsione sed auditis tantum modo partium rationibus super dissensionibus... decida⁹.

L'única constància documental de l'activitat del mustassaf es reduiria, doncs, a les disposicions que regulaven l'exercici del càrrec, recopilades en els esmentats llibres de la mustassafia, i a la rendició de comptes que havia de presentar al final del seu mandat al justícia i jurats de la universitat.

7 GINER PEREPÉREZ, F.: «El mustassaf de la vila de Cullera», *Quaderns de Sueca*, I (1980), pp. 47-55, on publica tres provisions del mustassaf de Cullera sobre diverses qüestions suscidades entre hereters del terme relatives a camins rurals, motes, sèquies i furts d'alfals. Però sobre la presència d'aquest oficial en les petites viles rurals ja s'havien publicat abans altres treballs, juntament amb l'edició dels respectius *Libres del mustassaf*, l'estudi dels quals palesa la seua subjecció al model de la ciutat de València. Cfr. PUIG, J.: «El Llibre del Mustaçaf de la vila de Catí», *B.S.C.C.*, XXVIII-1 (1952) pp. 85-93; SEVILLANO COLOM, F.: «El libro del mustaçaf de Catí», *B.S.C.C.*, XXX (1954) pp. 220-228, XXXII (1956) pp. 188-199; MIRALLES, J.: «El llibre del Mustaçaf de Castellfort», *B.S.C.C.*, XLVI (1970), pp. 237-272.

8 ESCARTÍ SORIANO, V.J.: *La Mustassafia a la Ribera. (Estudi i edició del llibre del mustassaf d'Albalat, segle XVI)*. València, tesi de llicenciatura inèdita, 1988.

9 Privilegi de Jaume II atorgat a Zaragoza el 8 de novembre de 1316 (CORTÉS, J.: «*Liber privilegiorum civitatis et regni Valencie*». *Edició crítica i estudi codicològic*. València, tesi doctoral, 1987, vol. III, p. 514), recollit per TARAÇONA, *op. cit.*, p. 57, i per GINART, *op. cit.*, p. 261.

Contràriament a la norma general seguida en els casos anteriors, la documentació conservada en l'Arxiu Municipal de Sueca no recull les ordenances municipals sobre l'ofici del mustassaf sinó la casuística concreta produïda per la seua actuació processal. Més que d'un veritable *Llibre del Mustassaf*, almenys en l'accepció que hem vist més generalitzada, es tractaria d'unes *Actes del Mustassaf*, un registre de les denúncies i clams presentats per particulars davant del mustassaf per a la seua resolució, de manera semblant a les actes d'altres instàncies judicials locals, com ara el justícia. Aquesta contravenció de la norma consuetudinària, i també de les prescripcions forals, podria explicar-se per la complexitat creixent de la gestió administrativa municipal i la necessitat d'un major control dels mecanismes burocràtics que, en opinió d'Arcadi Garcia, aconsellarien, amb el pas del temps, la conveniència de registrar per escrit les provisions del mustassaf, tasca encomanada al notari escrivà del Consell¹⁰.

Resulta difícil de precisar aquesta transició de l'oralitat a l'escriptura a partir de l'escàs nombre de documents conservats i la seua cronologia relativament tardana. En tot cas, l'anàlisi dels quaranta documents que presentem, datats entre 1571 i 1578 i regestats en l'apèndix final¹¹, permet reconstruir l'estructura del procediment judicial seguit pel mustassaf i la tipologia de les causes dirimides, veritable mostrari de la conflictivitat quotidiana en una comunitat rural a començaments dels temps moderns.

¹⁰ GARCIA, A.: «La actuación procesal del mustassaf», *Ausa*, 2 (1955-56), p. 307, citat per ESCARTI, V.J., *op. cit.*, pp. 102-103.

¹¹ Arxiu Municipal de Sueca, *Processos*, 283. «Actes del Mustassaf», 1571-1578 (enquadernades en un mateix volum amb el plet entre la universitat de Sueca i l'orde de Montesa, de 1570-73). Llevat d'aquestes actes, que no formen una sèrie continuada entre els fons de l'arxiu i que s'han conservat excepcionalment, la documentació relativa al mustassaf de Sueca és bastant escassa i cal rastrejar-la fragmentàriament en altres sèries, com ara les *Actes del Justícia* o els *Llibres d'Administració dels Jurats*. En aquests últims, on apareix anualment la retribució dels càrrecs municipals, el mustassaf és l'únic ofici del qual no consta el salari, que sabem que era de 50 sous gràcies a la nòmina de retribucions que recull, també excepcionalment, l'exercici de 1546-47. El salari del mustassaf s'equiparava amb el dels jurats, per damunt del sequier (30 sous) i a gran distància del justícia (300 sous).

El desenvolupament del procés

Les actes dels processos, a pesar de recollir tot el desenvolupament del litigi, des de la denúncia del demandant fins a la sentència del mustassaf, o a la seua consideració per una instància superior en cas d'apel·lació, són generalment curtes, d'un sol full. El procés s'inicia a instància de part, amb l'exposició verbal del clam per part del demandant i les alegacions adduïdes pel demandat:

*«Lo magnífich en Miquel Segarra, mustassaf en lo present any del present lloch de Çueca, presents y ohits de paraula al honorable en Andreu Soler, de una, y a la viuda Boteta, de part altra, demanant lo dit Soler que... e la dita na Boteta dient que...»*¹²

Després d'oïr ambdues parts, el mustassaf procedeix a examinar els fets amb l'ajuda dels seus consellers, que actuen com a veedors i perits:

*«... lo dit magnífich mustasaf, ohides les parts y vist..., ab consell, parer y determinació dels honorables en Miquel Sebolla, Gaspar Robió y Miquel Baldoví, prohòmens de aquell...»*¹³

*«... e per quant per a major liquidació de la present causa los haja paregut que seria expedient veure e fer visura ocular de dites coses, e així personalment accediren al dit escorredor...»*¹⁴

I una vegada conclòs el sumari, la sentència recollia o desestimava, segons els casos, la pretensió del demandant i condemnava una de les parts, o ambdues, al pagament de les costes¹⁵. No hi ha, en cap cas, imposició de penes pecuniàries, multes o calònies, com era habitual en altres poblacions¹⁶, sinó una sentència resolutòria sobre la matèria civil en litigi:

¹² Document 11.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Document 2.

¹⁵ «...condemnant en les despeses al dit Joan Bonastre» (Doc. 14); «...condemnant en les despeses a les dos parts...» (Doc. 13). «no condemnant alguna de les dites parts en les despeses de la present causa, ans que aquelles sien migerament partides» (Doc. 1).

¹⁶ A València i a Castelló, el mustassaf imposa penes pecuniàries l'import de les quals es reparteix en tres parts iguals: una per al rei, una altra per a la uni-

«E lo dit magnífich mustassaf... proveheix y declara que lo pont (que) havia fet lo dit Jaume Cisteró y lo dit Barrot havia desfet, lo torne a fer hon estava; y en respecte de les aygües pluvials que cahuen en lo camp del dit Jaume Cisteró, tinguen aviament en la sèquia de l'Arn per lo barranquet (on) està fet dit pont, emperò que les aygües del riu no tinguen aviament a dita sèquia y que tota hora que s'escorran les dites aygües del riu en dita sèquia de l'Arn per dit barranquet, de manera que li danyarà son camp al dit Barrot, que en tal cas se'n puga clamar lo dit Barrot requerint pena conforme a fur. Condemnant en les despeses a les dos parts mijerament.»¹⁷

La sentència era publicada pel notari escrivà davant de dos testimonis i de les parts, que havien estat convocades pel missatge:

«Die V mensis januarii anno MDLXXI. Retulit *Martí de la Fos*, missatge, ell en lo dia de hui haver citat... als dits *Pere Tovià y Antoni Ortells* per a hui en hora de cort per a publicar dita sentència. Dicto die lo magnífich mustassaf, en presència dels dits *Pere Tovià y Anthoni Ortells* y presents *Andreu Badia y Matheu Adam*, publicà la dessús dita sentència»¹⁸

En alguns casos, les actuacions eren ràpides i la publicació de la sentència es retardava un o dos dies des de l'inici del procés, però en altres, la sentència es demorava mesos i fins i tot anys. Dels 26 plets en què consta la data de publicació de la sentència, 11 es van resoldre en el terme d'una setmana —tres dels quals l'endemà mateix d'iniciat el procés; 13 en un termini inferior a l'any —cinc dels quals en el mateix mes en què s'inicià el plet; i dos en un període superior a un i dos anys, respectivament.

A pesar del caràcter irrevocable que l'ordenament foral atorgava a les sentències del mustassaf¹⁹, en els casos examinats a

versitat i la tercera per a l'acusador i veedors. No obstant, el repartiment de les multes sofriria diverses variacions al llarg del temps. Cfr. SEVILLANO COLOM, F.: *València urbana...cit.*, pp. 134-140. A Algemesi, segons un privilegi atorgat per Felip II el 1608, l'import de les multes es dividia en dues parts: una per a la ciutat i l'altra per al mustassaf. Cfr. ESCARTI SORIANO, V.J., *op. cit.*, pp. 63-64.

¹⁷ Document 7.

¹⁸ Document 13.

¹⁹ SEVILLANO COLOM, F.: *València urbana... op. cit.*, p. 135. El caràcter irrevocable de les sentències del mustassaf havia estat establert per Jaume II en el

Sueca les parts disconformes podien, una vegada publicada la sentència, apellar a instàncies superiors:

«...la qual lecta y publicada, de continent lo dit Jaume Cisteró dix que de dita provisió se apella a qui pot y deu...»²⁰

Apel·lació que era admesa a tràmit pel mustassaf:

«...e lo dit mustassaf admeté aquella en tant quant de justícia admetre podia y devia, y no en pus...»²¹

La revisió de la sentència, en cas d'apel·lació, competia als jurats i consell particular de la universitat²², la resolució dels quals era ja definitiva. En els tres casos en què consta l'actuació d'aquesta última instància, la demora oscilla entre una setmana i tres mesos a partir de l'apel·lació, i la sentència del mustassaf és ratificada:

«Depost, vero die intitulata vicessimo quarto mensis septembris anno quo supra a Nativitate Domini MDLXXI, los magnífichs jurats del present lloch de Çueca, ab parer de tot lo Consell Particular, ohits als dits Jaume Gorrea, de una, y a Francés Gorrea, de part altra, sobre la dessus dita appellació o demanda per lo dit Francés Gorrea a la provisió feta per lo magnífich mustassaf a XXXI dia del mes de agost propassat, provehexen y declaren lo dit magnífich mustassaf haver ben feta dita provisió y mal apellar per lo dit Francés Gorrea, lohant y aprovant dita provisió²³, condemnant en les despeses al dit Francés Gorrea...»²⁴

---

privilegi atorgat a Zaragoza el 8 de novembre de 1316: *Quod mustaçafus summarie ac nudo verbo super dicensiónibus eorum que ad suum expectant officium procedat nullo recursu ad iusticiam seu ad gubernatorem admissio* (CORTÉS, J.: *op. cit.*, vol. III, pp. 514-515).

20 Document 23.

21 Document 9.

22 També a Algemesí les provisions del mustassaf podien ser objecte de recurs, segons el privilegi atorgat en 1608 per Felip II, en el qual s'estableix la competència dels jurats en les apel·lacions. Cfr. ESCARTI, V.J.: *op. cit.*, pp. 63-64.

23 En l'original diu «apel·lació», per error evident de l'escrivà.

24 Document 9.

El procés conclou definitivament amb la publicació de la provisió dels jurats en què es ratifica la sentència del mustassaf, i l'acatament de les parts:

«Enaprés, a XVI dies del mes de setembre (de) dit any, presents, instants y requirents los dits Jaume y Francés Gorrea, fonch publicada la dessús dita provisió per mi, Berthomeu Bertran, notari escrivà de dits magnífichs jurats. Los quals, lecta y publicada, digueren farien lo que devien.»²⁵

La matèria dels conflictes

Més que una tipologia variada dels litigis, la casuística examinada es circumscriu a dos grans blocs, que determinen les àrees preferents d'actuació del mustassaf en un entorn rural: contenciosos urbanístics (12 plets) i conflictes agrícoles (28 plets), relacionats sobretot amb el reg. En el primer cas, la majoria dels plets s'originen a causa de les parets mitgeres entre dues cases, l'obertura de finestres i el desguàs de les aigües residuals, que ens il·lustren sobre la difícil convivència veïnal.

Més nombrosos són els conflictes que tenen com a escenari el terme rural: la meitat estan relacionats amb servituds de pas i de reg (14 plets), en negar l'accés a les heretats o l'aprofitament de l'aigua a través d'un camp intermedi. Una altra font inacabable de litigis és el manteniment de la xarxa de regs i camins: sis plets són per haver reblit les sèquies; dos, per haver-ne construït indègudament; dos més, pel repartiment de les despeses d'escurar sèquies i braçals; i finalment, tres més, per haver-se apropiat de camins públics com a superfície cultivable. La disputa entre llauradors naixia també de la destrucció d'elements comuns, particularment dels marges que separaven els camps, reduïts progressivament per tal de guanyar un pam de terra cultivada.

Aquesta tipologia de la conflictivitat dirimida pel mustassaf, especialment la suscitada en el terme agrícola, recorda bastant la que trobem als llibres de *Clams*, una de les sèries de les *Actes del Justícia*, datada ja a Sueca des de finals del segle xv. El formulari documental dels *Clams* és encara més esquemàtic que el de

²⁵ *Ibidem*.

les actes del mustassaf, reduït a unes poques línies en què es resumeix la denúncia, però la matèria de les denúncies (destrucció de sèquies i camins veïnals, invasió dels sembrats pel bestiar, furtus de collites etc.) és de vegades coincident. Però possiblement, més que amb la del justícia, la jurisdicció del mustassaf podia interferir-se amb la d'altres dos oficials municipals: el *sequier* i el *guardià de l'horta*. El primer, a més de la distribució de les tandes d'aigua entre els regants i de l'obertura de nous canals de reg, s'encarregava també de la cura i vigilància de la xarxa de sèquies i braçals que s'estenia pel terme²⁶. I el segon, una mena de guarda rural, s'ocupava de la vigilància dels camps.

Precisament aquesta confusió de competències entre oficials que pertanyien tots a l'organigrama municipal, era aprofitada sovint pels veïns encausats com a base de les apel·lacions a les sentències del mustassaf, ja que els permetia recusar-ne la seua autoritat específica. És el cas, per exemple, de Mateu Guerau, acusat pel síndic de la universitat, el 1571, d'haver construït una sèquia sobre un camí públic per tal de regar unes terres ermes que servien d'emprius per a la vila, les quals s'havia apropiat. Guerau reconeix haver construït la sèquia, bé que «*n'i havia vestigi*», i protesta perquè «*lo mustassaf no és jutge en aquesta causa, ni menys lo síndich ni particulars de Çueca no són persones legítimes per a fer dita instància, y que ab cor diu que, puis no y à persona legítima, que protesta de tot ço e quant li és lícit y permés*»; i per tant, «*té per nulle tot lo que per ço dit mustassaf serà provehit, y a major cautela diu que és content de estar a d'allò que serà de justícia.*»²⁷

De tota manera, llevat d'alguns casos susceptibles de confusió, interessadament o no, les competències dels distints oficials públics a les ordres dels jurats i del consell semblen haver estat bastant clares i delimitades. Tant el sequier com el guardià de l'horta s'ocupaven de perseguir —d'ofici o a instància de part— les infraccions —contra el sistema de regs i contra la propietat, respectivament—, que eren sancionades amb multes i calònies, com també s'esdevenia en el cas del justícia. En canvi, el mustas-

²⁶ Sobre les competències del sequier, cfr. FURIÓ, A.: *Camperols del País Valencià. Sueca, una comunitat rural a la tardor de l'Edat Mitjana*. València, 1982, pp. 25-39.

²⁷ Document 12.

saf actuava sempre a instància de part i en conflictes de caràcter civil, la resolució dels quals mai no implicava la imposició de penes pecuniàries.

D'altra banda, no deixa de sorprendre l'absència, en aquestes *Actes del Mustassaf* de Sueca, de casos relacionats amb atribucions tan intrínseques al seu càrrec, com ara la inspecció dels mercats i la vigilància dels pesos i les mesures, que són les competències més desenvolupades pels Furs a l'hora de definir el càrrec i que apareixen contemplades en les ordenances municipals no sols de la ciutat de València sinó també de viles rurals pròximes com Cullera i Albalat. Probablement, l'actuació del mustassaf de Sueca s'estengués també a aquests àmbits, sense que en quedàs constància documental a causa del seu caràcter sumari i oral.

Per contra, la fesomia del mustassaf de Sueca esbossada per la documentació examinada anteriorment s'aparta de la tradició institucional del càrrec: enfront de l'oralitat característica del seu procediment, en tenim ara constància escrita; enfront de l'actuació d'ofici i sumària, ara és sempre a instància de part i pot dilatar-se en el temps; en compte de penes pecuniàres, recolza o desestima les pretensions del demandant; i, finalment, les seues sentències, abans irrevocables, són ara apellables. Més que en una rara excepcionalitat peculiar del mustassaf de Sueca, possiblement caldria cercar les raons d'aquesta transmutació en una progressiva ampliació de les competències d'aquest càrrec comunitari, urgides per la seua adequació al món rural, que el farien derivar, sense perdre les antigues atribucions, cap a l'esfera dels processos civils, almenys en una matèria suficientment autònoma i específica com eren els contenciosos urbanístics (amb les parets mitgeres com a motiu central) i els agrícoles (especialment, les servituds de pas i de reg). Competències que el definien, en suma, com un garant de les bones relacions de veïnatge i del respecte a les normes establertes secularment pel «costum de bons llauradors».

APÈNDIX DOCUMENTAL

1

1571, gener 16.

Martí Vidal, llaurador, reclama a Dionís Blanes, com a curador de Nicolau Serra fill de Pere, que li reconstruesca les parets del corral de la casa que li ha llogat en el carrer de la Nau. Blanes és condemnat a refer les parets i a compartir les costes del plet amb el demandant. Sentència publicada el 6 d'abril de 1573.

2

1571, febrer 5.

Gaspar i Pere Adam denuncien Antoni Ortells i Pere Tovià per haver reblit l'escorredor de la sèquia de Vilella. Ortells i Tovià són condemnats a netejar l'escorredor i a pagar les costes.

3

1571, febrer 10.

Joan Baldoví, fill de Joan, denuncia Elionor Gascó, vidua de Jeroni Escrivà, perquè, en tenir el corral en desnivell, les aigües residuals i pluvials s'embassen al costat de la paret mitgera. Elionor Gascó és condemnada a nivellar el sòl del seu corral i a pagar les costes.

4

1571, març 13.

Pere Vidal denuncia Pere Alba, curador del fill i hereu de Jaume Monrallès, perquè la paret mitgera entre les cases d'ambdós, situades en el carrer de la Figuera, està en perill de caure. Ambdues parts són condemnades a refer la paret i a compartir les costes.

5

1571, maig 12.

La vídua de Pere Fos denuncia Pere Baldovi per haver-li tapat, en alçar la paret mitgera, un forat que donava llum a una cambra. La denúncia és desestimada perquè el forat no té bastiments, i la demandant és condemnada a pagar les costes.

6

1571, maig 13.

Bartomeu Andrés i altres denuncien Antoni Espous i Nicolau Guerau per haver reduït el camí de la fillola de l'Alter de Vinyoles que condueix als seus camps d'arròs en la partida del Bassal, i per haver desfet l'esmentada fillola. Espous i Guerau són condemnats a refer el camí amb una amplària de sis pams, i els demandants, a aportar un jornal cadascú per al manteniment del camí, i a compartir les costes. Sentència publicada el 14 de maig de 1571.

7

1571, juliol 10.

Genís Barrot denuncia Jaume Sisteró, fill de Joan, per haver construït un pont sobre un barranquet que va a la sèquia de l'Arn, perjudicant el camp que té el demandant en la partida del Borx, raó per la qual l'ha enderrocat. Barrot és condemnat a refer el pont i a compartir les costes. Sentència publicada l'11 de desembre de 1571. Apellació de Genís Barrot en la mateixa data.

8

1571, agost 31.

La vídua de Miquel Baldovi, sastre, denuncia Lluís Lagunes per no tenir escorriment ni pou al seu corral, per la qual cosa les aigües residuals s'acumulen vora la paret mitgera. Lagunes és condemnat a construir un pou soterrani en el seu corral i a pagar les costes.

9

1571, agost 31.

Jaume Gorrea denuncia Francesc Gorrea per haver construït en la paret mitgera un barandat que es recolza en un cabiró de la casa del demandant. Francesc Gorrea és condemnat a enderrocar el barandat. Apel·lació de Francesc Gorrea el 17 de setembre de 1571 i ratificació de la sentència pel Consell el 24 de setembre del mateix any.

10

1571, novembre 27.

Miquel Blanes denuncia Roc Montó per no deixar-li escórrer les aigües del seu sequer d'arròs en l'escorredor pròxim al sequer de Montó. Aquest és condemnat a deixar escórrer Blanes i a pagar les costes.

11

1571, desembre 13.

Andreu Soler denuncia la vídua Boteta per tenir un pou sense recobriment vora la paret mitgera, que corre el perill de solsida. La vídua Boteta és condemnada a reblir el pou vell i construir-ne un de nou, recobert d'argamassa, i a compartir les costes. Sentència publicada el 15 de desembre de 1571.

12

1571, desembre 18.

Joan Adam, com a síndic de la universitat de Sueca, i altres denuncien Mateu Guerau per haver construït una sèquia nova quetravessa dos camins públics i per haver posat en cultiu terres ermes que eren emprius de la universitat. Guerau és condemnat a desfer la sèquia, a deixar de cultivar les terres i a pagar les costes. Apel·lació de Guerau el 6 de maig de 1572.

13

1571, desembre 18.

Pere i Mateu Adam i Andreu Badia denuncien Pere Tovià i Antoni Ortells perquè l'escorredor de la sèquia de Vilella, al pas pels seus camps, està reblit de brossa que impedeix el desguàs de les basses d'Aiello. Els demandats són condemnats a desbrossar l'escorredor, que haurà de ser escurat per tots els hereters d'Aiello que l'utilitzen, i a compartir les costes amb els demandants. Sentència publicada el 5 de gener de 1572.

14

1572, maig 20.

Miquel Ferrer i la seua mare denuncien Joan Bonastre per haver construït una sèquia que dificulta l'accés a un camp que posseeixen en la partida de l'Horta. Bonastre és condemnat a reblir la sèquia, a donar entrada pel seu camp als demandants i a pagar les costes. Sentència publicada el 8 d'agost de 1572 i apel·lació de Bonastre el mateix dia.

15

1572, maig 20.

Benito Labrador denuncia Joan Gassara per haver reblit la sèquia de la Fusta que rega el camp d'arròs que té en l'Alter de Caparrull. Gassara és condemnat a reconstruir la sèquia, desfer el cavalló o mota que impedeix el pas de l'aigua i a pagar les costes. Sentència publicada el 21 de maig de 1572 i apel·lació de Gassara el mateix dia.

16

1572, maig 20.

Miquel Cebolla i altres denuncien Joan Lledó i Mateu Guerau per haver desfet el braçal de Caparrull, que regava les seues terres. Lledó és condemnat a refer el braçal, el manteniment del qual anirà a càrrec de tots els fronterers, i a pagar les costes. Sentència publicada el 3 de juliol de 1572.

17

1572, agost 4.

Baptista Robió demana la reparació de la paret mitgera amb la casa de Lluç Beltran. Robió és condemnat a pagar les dues terceres parts de les despeses i Beltran, el terç restant, així com a compartir les costes.

18

1572, agost 19.

Lluç Beltran denuncia Miquel Esteve, Miquel Sans i Joan Ametller perquè no li donen aigua per a regar el camp que té en l'horta del camí de Cullera. Beltran és condemnat a construir un braçal en les seues terres i a pagar les costes. Sentència publicada el 22 d'agost de 1572 i apel·lació de Beltran el mateix dia.

19

1572, agost 19.

Pere Robió i Joan Bonastre denuncien Miquel Sans, Joan Ametller i Lluç Beltran per haver reblit l'escorredor de la sèquia dels Àlbers. Els demandats són condemnats a escurar la sèquia i a pagar les costes. Sentència publicada el 22 d'agost de 1572 i apel·lació dels condemnats el mateix dia. Ratificació de la sentència pels Jurats i Consell Particular el 28 d'agost de 1572.

20

1572, agost 23.

Pere Tovià denuncia Joan Sancho i el seu pare Miquel perquè, en escurar el braçal que hi ha entre el corral de la casa del demandant i el morerar dels Sancho, l'han desviat cap al corral de la casa, amb perill d'enderrocar-la. Els demandats són condemnats a refer el braçal a tres pams de distància de la paret del corral de Tovià i a compartir les costes. Sentència publicada el 28 d'agost de 1572.

21

1572, octubre 16.

Joan Borja denuncia Guillem Navarro por tenir reblida l'androna que hi ha al seu pati, de manera que les aigües pluvials ameren la paret mitgera. Navarro és condemnat a netejar l'androna i a compartir les costes.

22

1573, març 7.

Antoni Ortells reclama a Pere Badia que compartesca les despeses d'escurar el braçal mitger entre els seus camps. Badia és eximit d'escurar el braçal per no regar ni escórrer a través seu, i Ortells, a pagar les costes. Sentència publicada el 31 de març de 1573.

23

1573, setembre 25.

Baltasar Corberà reclama a Jaume Sisteró que compartesca les despeses d'escurar el braçal mitger entre els seus camps en la partida del Ràfol. Corberà és condemnat a pagar les despeses d'escurar el braçal des del seu camp fins a la sèquia de la Hueta, a compartir les despeses dels altres escorredors i a compartir també les costes. Sentència publicada l'1 de març de 1574 i apellació de Sisteró el mateix dia. Ratificació de la sentència pels Jurats i Consell Particular el 14 d'abril de 1574.

24

1573, setembre 25.

Vicent Casals denuncia Bartomeu Alba per no donar-li reg per a la terra que té a Sauselles i per la qual paga sequiatge. Casals és condemnat a construir un braçal a través del camp d'Alba i a pagar les costes. Sentència publicada el 9 d'octubre de 1573 i apellació d'Alba el mateix dia.

25

1573, setembre 25.

Guillem Crespo denuncia Damià Beltran, fill de Gaspar, per impedir el pas a un camp del demandant a través de les terres del demandat. Beltran és condemnat a facilitar l'accés al demandant i a pagar les costes. Sentència publicada el 25 de desembre de 1573.

26

1573, octubre 1.

Joan Àngel, gascó, llaurador, denuncia Gaspar Baldoví per haver recolzat en la paret mitgera els pilars d'unes obres noves que ha fet en la seua casa. Baldoví és condemnat a desfer les obres i a pagar les costes. Sentència publicada el 10 d'octubre de 1573 i apel·lació de Baldoví el mateix dia.

22

1573, octubre 30.

Pere Vidal denuncia Ramon Nogués per no donar-li reg per a la terra d'horta que té en la partida de Gandient. Vidal és condemnat a construir un braçal des de la sèquia dels Ullals per a regar les seues terres, i a pagar les costes.

28

1574, març 15.

Antoni Ortells reclama a Francesc Burguera que li done aigua per a regar un camp d'arròs en la partida del Regatxo. Ortells és condemnat a regar a través de les terres de Guillem Castell, i a pagar les costes. Sentència publicada el 22 de març de 1574 i apel·lació d'Ortells el mateix dia.

29

1574, maig 13.

Joan Baldoví i altres denuncien Joan Orts per haver reblit un

braçal que comunicava els camps d'ambdós. Orts és condemnat a refer el braçal i a pagar les costes. Sentència publicada el 6 de febrer de 1576.

30

1575, gener 11.

Jaume Baldoví reclama a Salvador Badia, curador dels fills i hereus de Martí Baldoví, que li done reg per a un camp que posseeix en la partida del Clot, al costat de les terres dels hereus de Martí Baldoví. El demandant és condemnat a construir un braçal des del braçal de Colubi, a través de les terres dels demandants, i a compartir les costes.

31

1575, febrer 15.

Guillem Crespo denuncia Vicent Tàrrega per impedir-li el desguàs de les aigües pluvials d'una casa que posseeix en el carrer de la Punta en el pati del demandat. Tàrrega és condemnat a rebre el desguàs de les aigües pels albellons que hi ha al seu pati, i a pagar les costes. Sentència publicada el 18 de febrer de 1575 i apel·lació de Tàrrega el mateix dia.

32

1575, març 18.

Bartomeu Tovià denuncia Mateu Adam per impedir-li el pas a un camp que posseeix en la partida de l'Horta. Tovià és condemnat a entrar al seu camp per una senda que transcorre entre les terres de Mateu Adam i Lluç Beltran, i a pagar les costes. Sentència publicada el 26 de juliol de 1575 i apel·lació d'Adam el mateix dia.

33

1575, març 18.

Pere Robió denuncia Francesc Beltran per impedir-li l'accés a un morerar que posseeix en l'horta del camí de Cullera. El mustas-

saf ordena la construcció d'un pont sobre la sèquia que voreja el camí de Cullera, entre la terra de Francesc Beltran i Joan Bonastre, la construcció del qual anirà a càrrec de Beltran, Bonastre i Robió, i condemna aquest darrer a pagar les costes. Sentència publicada el 23 de març de 1575.

34

1575, maig 31.

Isabet Borràs demana que la paret mitgera amb la casa de la vídua de Marqués siga enderrocada per estar ruïnosa i impedir-li la construcció d'un estable i una pallissa. Isabet Borràs és condemnada a reconstruir la paret mitgera i a pagar les costes.

35

1575, juny 5.

Baptista Garcia denuncia Miquel Sancho per impedir-li el desguàs de les aigües en haver alçat un cavalló entre els camps d'arròs que tenen en la partida del Saladar. Garcia és condemnat a obrir un portell en el cavalló i Sancho, a pagar les costes.

36

1576, gener 30.

Magí Beltran denuncia Esteve Beltran per haver plantat vinyes junt al marge que hi ha entre els camps que ambdós posseeixen en la partida de la Barca de Fortaleny. El demandat és condemnat a arrencar una tira de vinyes i a pagar les costes. Sentència publicada el 2 de març de 1576 i apel·lació d'Esteve Beltran el mateix dia.

37

1576, juny 21.

Antònia Lozana, vídua de Joan Ferri, denuncia Joan Ramon per haver reblit el braçal que rega un camp seu en la partida del Borx. Ramon és condemnat a netejar el braçal i a pagar les costes.

Sentència publicada el 28 de juny de 1576 i apel·lació de Joan Ramon el mateix dia.

38

1576, juliol 27.

Mateu Guerau denuncia Pere Beltran per no donar-li reg per a un camp d'arròs en la partida del Saladar a través d'un braçal. Beltran és condemnat a donar aigua a Guerau a través d'un portell que haurà de construir aquest últim, i a compartir les costes. Sentència publicada el 28 de juliol de 1576 i apel·lació de Guerau el mateix dia.

39

1578, agost 13.

Bernat Gasset denuncia Pere Robió per no donar-li reg d'un braçal que hi ha en la partida del Saladar a la Caseta. Gasset és condemnat a construir un braçal fins al seu camp i a obrir els portells necessaris.

40

1578, setembre 22.

Sebastià Escrivà denuncia Damià Beltran per no donar-li reg per a un camp d'arròs en la partida del Regatxet. Beltran és condemnat a facilitar el reg pel seu camp, obrint dos portells en el cavalló que separa els camps d'ambdues parts, i a compartir les costes.